



ПРЕЗИДЕНТ ОТЧУТТАРЫ КЫТТА КӨРҮСТЭ

От Ыйын 10 күнүгэр Республикабыт Президентэ Егор Афанасьевич Борисов кэлэн оттооһун туругун көрөн барда. Вертолеттан Аммаба, Мэнгэ-Ханаласка сылдан баран, Сыланг нэһилиэгин Чураадыма алааһыгар кэлэн отчуттары көрүстэ.



лэ сырыпта. Кини: "Дойду-бар 12 галаах сиргэ оттуур-буттан, быйыл аһынаны утарсан, эрдэ окко тахсыбытым. Оттон дааны 2 кыра прицеп эрэ оттоохтун", - дии-эн көрсөтө.

Егор Афанасьевич оттооһун туругун билсэн, отчуттары кытта көрсөтөн балаһыанньа хомолтоһоһун, маны туоратарга, кыстыкка бөлөм буоларга үлэлэниэххэ наадатын ыйда. Кини: "Мантан кизгэ 5 улуус, ол эбэтэр Таатта, Чурапчы, Амма, Мэнгэ-Ханалас уонна Уус-Алдан баһылыктарын кытта мунньахтыбыт, онно бу боппуростары барытын көрөн, ырытан, инникигэ хайдах буоларбытын быһаарыабыт", - дидэ.

Туйаара ПОСТНИКОВА.

Автор хаартыскада түһэрбиттэр.

1. Президент Е.А. Борисов Хотторо нэһилиэгин олохтообун С.И. Сергеевы кытта көрсөтөр. 2. Егор Афанасьевич И.П. Платоновтыын кэксэ боппуростары быһаарсар.

Манна улуус баһылыктарын, тыа хаһаайыстыбатын министрствотун үлэһиттэрин, депутаттары уонна олохтоохтору кытта оттооһун балаһыанньатын көрсөтүстүлэр. Отчуттар бу, курааны туорууларыгар туох наадатын, туох тийбэтин эттилэр.

Чураадыма алааһыгар Н.И.Платонов, П.Е.Посельский, Д.Д.Никифоров, Н.С.Макаров, А.У.Макарова, В.У.Макаров уонна П.У.Макаров буолан кыттыһан от-

тууллар эбит. Бу күн Сыланг нэһилиэгин олохтообор, Чураадыма алаас отчута Николай Петрович Платонов кэлэн президенти көрүстэ, кэксэ боппуростарын быһаарыкта. "60 галаах сиртэн сыл айы 6-лыы оту ылан үлэстэн кыстыр эбит буоллахпытна, быйылгы от үүнүүтүнэн 2,5 эрэ оттоохтун", - дидэ. Маны таһынан Хотторо нэһилиэгин 77 састаах, баһынай хаһаайыстыбалаах отчута Семен Иванович Сергеев кэ-



ПРОГНОЗ ПОГОДЫ с 12 по 15 ИЮЛЯ

	ЧЕТВЕРГ 12 июл				ПЯТНИЦА 13 июл				СУББОТА 14 июл				ВОСКРЕСЕНЬЕ 15 июл			
Местное время	04:00	10:00	16:00	22:00	04:00	10:00	16:00	22:00	04:00	10:00	16:00	22:00	04:00	10:00	16:00	22:00
Облачность %	☁	☁	☁	☁	☁	☁	☁	☁	☁	☁	☁	☁	☁	☁	☁	☁
Осадки мм																
Температура °C	+18	+25	+30	+27	+19	+23	+30	+25	+18	+28	+35	+25	+16	+16	+23	+21
Давление мм	743	743	741	740	741	741	738	736	736	734	731	732	736	737	737	738
Влажность %	49	38	17	39	62	62	27	33	63	31	13	51	77	80	41	54
Ветер м/сек	3	3	3	3	2	2	2	2	3	5	5	6	3	3	1	3
Солнце восход / заход	08:47	22:43			09:50	22:41			09:52	22:38			08:54	22:37		
Луна восход / заход	23:51	15:47				07:03			00:11	18:14			00:36	19:19		
Фазы	(				(				(				(			

От Ыйын 9 күнүгэр улуус оттооһуну тэрийиһигэ оперативнай штабын мунньага Сыланг, Кытаанах, Арыылаах нэһиликтэригэр ыытыллына. Онно улуус баһылыга С.И. Яковлев, тыа хаһаайыстыбатын управлениетын начальнига А.С. Филиатов, "Чурапчы" кооператив председатели А.Т. Ноговицын, "Россельхозбанк" кредиттэй отделин менеджеры А.Н. Саргыдаева сырыттылар.

Сылтанга барыта 50-ча отчут-маччыт дьон мустубуттар. Бу нэһиликкэ быһырыын кыратык курааннаан, атын сирдэргэ баран оттоон, быйыл син бэлэмнээх курдуктар. Ол курдук, эдэр баһылыктара Е.А. Сивцев Дьоккуускай Хаһаһынан, Тулаһынан, Ханалас Октомунэн сылдан оттуур сир көрдөспүт, көпсөтүһүннэри ыытыт. Оттон олус кыһамнылаах тыа хаһаайыстыбатын специалиһа Е.П. Лебедева Таатта нэһиликтэрин кэрийэн балаһыанньаны

саллар. Онукха эбэн Арыылаахха уоттара сотору-сотору барарын, телевизордара, онукха эбэн сибээстэре быстан, телефондара үлэлээбэтин эттилэр. Онукха элбэкт курдук кирилэр спутниковой сибээскэ кирибиттэрин, ону инженер ылан көрдөрбүттөрө кыйабытарын, оборуодованиены уларытылгыга туруорсуохтарын туһунан этилиннэ.

Кытаанах, Арыылаах ааспыт 17 сый кэнигиттэн дьэ дьыныах курааны көрөбүттөр. Ордук сайыластарга маччырын эстибитин эттилэр. Онон эрдэгиттэн комбинаторманан хааччыларга туруорсаллар. Сенаж асылтарыаххыт дуо дьаһаллар Сопко туруорсаллар.

Онуоха 900 гектарга күөх ыһыы ыһылыгыга үүнүүтү мөлтүүн, онон бөлөм сенажка эрэ нэр кыаллыбатын, онтон комбинорманы асылтарыахха үлэ барырын туһунан этилиннэ.

Итинэ байыттан эттэхтэн ситэһи, сенаһы хас биридди ыыт

СЕНАЖ АБАЛАРГЫТ БУОЛЛАР

билсбит. Бириддиһэн ыаллар, кыра баһыһылар окко кирибиттөр.

Штаб чилиэттэре (С.И. Яковлев, А.Т. Ноговицын) улууска оттооһун туругун, туох көмөлөр оһоһуллалларын туһунан көрсө-биттэрин кэксэ ыытыллылар, санаа атасатаһыла буолла. Дьон кредит ыһытын интэриһиргээтилэр. Онно банк менеджеры А.Н. Саргыдаева чуолкай быһаарылары биэрдэ.

Мунньахха сылтанга быһыры-ын, быйыл дьыны оттооһунта правительствот, улуус салалтата улахан көмөлөрүн биһиллэрин биллэрдилэр. Быйыл кыттыһан, мобилнай этэрээт тэрийбэн, өрүс энэр оттуу барарга бэлэмнэрин эттилэр. Уопсайынан кинилэртэн тосту-туора туруорсуулар, изолэни куолулааһын иһилиһбэтэ, мунньах эйэ-дэмнээхтик, биэр сыалга-сорукка турунарды барда.

Оттон Кытаанахха, Арыылаахха мунньахха 20-лыы кини кы-тыһна. Бу икки кыры нэһиликтэр атыттаран арыллы уратылаахтар, кыһалдалара да элбэх эбит. Таарыгы араллаахха, Арыылаахха оперативнай штаб 15-с нэһиликтэр мунньахтаата. Бу 2 нэһиликкэ быһырыын курааны кыратык да биһиллэттэр. Баайага, Таанда, Наммари үрөхтэригэр ыаллара сыланнар кирип оттообуттар. Атын сирдэргэ кыраалаан от атылаабыттар. Онтукалар биллэр. Оттооһунта дуоннаан кирип иллиттэр, мобилнай биригээдэлэр тэриллэбэттэр. Атын сирдэргэ, өрүс энэр оттуур сир көрдөһүн соччо барбатах.

Тэниһи туган эттэххэ, быһырыын курааннаабыт согуруу, ардаа нэһиликтэр таска оттуур сир көрдөһүнүн күөскэ ыытыллар, мобилнай этэрээттэри бэлэмнээтилэр, сорохторо барыталаан араллар. Оттон ааспыт нүмэргэ Хайахсытан И.И. Филипов 6-с чыһылаага 6 оттоонон ходобатын бүтөрөн, салгы өрүскэ барбыт дидэ суруйан турабын.

Бу икки нэһиликкэ сүрүн кыһалдаларынан көрүүчөйүнэн хааччылыгы буолбут. "Кизинг" АЭС үлэлээбэттөр хас да сыл буол-бут. Чэлчэлиһит сыаналаах сэлэһкэ кэлэрин көтөһиттэр. Суол-лара грейдердэммэлэрин туруор-

кыра да буоллар бэлэмнээхтэрин туһунан хаста да суруйдум. Хама-саһыан төрүт суох. Төһө да кура-аннаабытын иһин арыаһах массыы-на (бырыһыап) күөх оту сүөһүлээх ыал барыта булан, кыра сиплэһи, сенаһы бэлэмнээн сөп бөдө дийбэн. Онно урут кыра колхозтар бары от үлэтин сиплэстэһинтэн саралы-ыллар этэ дидэ ахтыбытым. Биһи хатылыһыбын. Сиплэһэ, сенаһа, баһыһына суох албах үгүт ыах-пыт суоҕа. Бу өйдөбүт үһсөнтү салалтаттан саралаан, хас биридди тустаах кыһыкка тийбэтин наада.

Түмүгэр бу улуус оперативнай штаба нэһиликтэри кэрийбэн оттооһун мунньарын ыһыгыга олус сөптөөх, туһалаах дьаһал Уопсайынан сыана быстаахха дьон-сэргэ санаага кыһаһа суох, оттуурга-маччыларга турунуу биэр. Кытаа-бынай, санааны түһэрбөккө, кэ-лэн-баран күөскэ оттуохха, үлэлэ-эххэ эрэ наада. Чурапчылар ман-наар буолуох сугу-курааны туо-раабыт, кыһалданы көрөбүт дьомут. Быйыл дааны кыһалы-нахтыгына, үчүгүйдүк тэрийдэх-питирэ сыл тахсар оһутун булу-охтутун сөп.

Дьингэр от суох буолбатах. Өтүөнэ арылларынан, Кэбээйи-нэн, Ыурбанан, Уус-Майанан, Амма уугор үрөхтэринэн от далай дьиллэр. Онно тийбэн оттоохха эрэ наада. Оттон таһылаа проблема буолбатах.

СЫҤАБЫН КӨННӨРӨБҮН

Ааспыт нүмэргэ (10.07.2012с.) "Оттооһунга эбэн үбүлээһин" дидэ суруйуулар трактор атыла-һаһыгыгар кытта 50 % чэлчэтин көрүлүтэр дидэ алдас суруйбуһун. Онтукам аңардас окко сыһыаннаах холбонор техникада: от оһоһорго, мунньарга, пресс-подборщикка, бырыһыаһа дидэ эбит. Ол да олус үчүгэй. Бу чэлчэтинэн туһана са-тыахха. Холбур, от таһар улахан массыыналаах ИП-лар да чэлчэ-тинээх бырыһыаһы ыһахтарын сөп буолуо. Баһыһыһынан да сир-дөһөнөн. От таһылаа биэр тутуах үлэ буолула. Кизингтэн алдас тах-сар, ону сөпкө өйдөөн.

Иван ПОНОМАРЕВ.

ЫЧЧАТ УЛАХАН ТҮҮҮЛГЭТЭ



Бу дьыл атырдыах ыйын 6-13 күннэригэр Дьокуускай куоракка Дальнай Востоктаагы "Саха-Селигер" эдэр ыччат форума Үс Хатынна ытыллыра күүтүллэр. Манна хас да хайысханын үрөтөрүгүгэр хабааннаах, саганы арыйарга, талааннаах ыччаты ойуурга туһуламмыт площадкалар үлэниэхтэрэ, Россиянай, региональной таһымнаах

экспертэри, былаас, бизнес бөрөстө биитэллэрин кытары көрсүһүүлэр, төгүрүк огуоллар, дискуссиалар, дьыалабыай оонньуулар, бырайыактар ары көмүскээһин буолуохтара.

Билиэтээн эттэххэ, форум Саха сиригэр республикабыт Президенин көүлээһинин ыгытылар. Былырын бүтүн Россиятаагы "Селигер-2011" форумга Егор Афанасьевич Борисов бочуоттаах ыалдьыт быһыытынан сылдьан, тыл этиитигэр кыттааччыларга уонна тэрийээччилэргэ туһаанан Дальнай Востоктаагы региональной форуму Саха республикабыт атырдыах ыччата бэйэтин солун бырайыактарын, сахалыы сайдам санааларын үлэстэр, ону ааһан, олоххо киллэрэр ураты торостоох көмө үүнэр диэтэхпинэ сыһыаным чакчы.

Республикабыт спорка уонна ыччат дьыалаларыгар министр Александр Подолов этэринэн "бу форумга ыччат хайаан да туох эрэ билиини ылыа, бэйэтигэр үгүс саганы арыйыа. "Саха-Селигер" Дальнай Восток эдэр ыччата бары кыагы арыйарга уонна форум эрэ кэмгэр бусуобакка инникитин даҕаны ону толору уонна сөптөөхтүк туһанарыгар, биир санаалаах, интэриэстээх атырдыах

най дьону кытта дөвөрлөһүргүр олук уураар тэрээһин буолар. Манна, биллэн турар, барыта атырдыах, инники күүтүгэ сылдьар ыччат мустар. Кинилэр кыагыны эрэ биллээлэр. Оон форум бары өттүнэн интэриэһинэй буолуо."

Бу улахан дьаһалы ытыгы бонпуруостарыгар үгүс сүбэ мунуахтар ытыгыла тураллар. Онтон биирдэригэр ыччат дьыалаларыгар

НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ БЛАГОУСТРОЙСТВА СЕЛ НА ФОРУМЕ

"Технологии благоустройства" так называется проект, который будет представлен на образовательном форуме "Саха-Селигер-2012" по направлению "Инновации и изобретательство".

Как известно, в настоящий момент проблема оснащения жилых домов в сельских районах системами водоснабжения и водоотведения весьма острая, не решенная. Уровень обеспеченности системами водоснабжения и водоотведения жилищной сферы по Республике Саха (Якутия) составляет порядка 54-57%, при этом основные фонды свыше 45%, - рассказывает участник форума "Саха-Селигер-2012" Виталий Прокопьев.

Авторы проекта считают, что преимущества конструкций по сравнению с существующими аналогами, прежде всего, длительный срок эксплуатации, удобство при транспортировке, быстрота изготовления и монтажа. Проекты подготовлены на базе малого инновационного предприятия "Теплоком-Форт" инженерно-технического факультета СВФУ.

Источник: РИТ SAKHAPRESSRU

чакчы үлэтин баһылаабыт, ытыгыгар-чымпыгар тиибэ барытын билэр кининэн аарыахха сөп. Кини: "Үс сыл бу бонпуруос иннициативата Сахалинга баара да, хомойуох иһин, площадка буолар кинилэргэ кыаллыбата", - диир. Манна Государственной ыччакка ытыгылар политика түмүктөрө көсүөхтөрө. Ол түмүктөр, Евгений Никитин билиитинин, ыччат сага идеалларыгар, бырайыактарыгар, ыарахан ситуацианы сөптөөхтүк быһаарарга этиитэригэр сыгар.

Быһылы "Селигер" 1500-тэн тахса кыттааччы уонна ыалдьыт кэлэрэ күүтүллэр. Манна кыттан кыайыт бырайыактар республикабыт Президенин 500 тыһыынча суумалаах Грантынан наараадалаһахтара. Ол, биллэн турар, сайдыыга өссө биир улахан хардыы буолар. Уопсайа 10 Грант олохтоммут.

Кырдык даҕаны, бүтүн Дальнай Восток көхтөөх ыччаттар баа-

ра-суоҕа алта эрэ күн иһигэр бэйэлэрин санааларын сайа этэн, бырайыактарын көмүскээн, этиитэрин туруорсан, интэриэһиргир эттэлэригэр үлэли-хамсыы сылдьар улахан профессионааллары, дьиннээх буһууну-хатыһыны ааспыт дьону кытары атах тэпсэн олорон ингэн-тонгон ыйыталаһарга, аһаастык көсөтөргө сүдү кыах бэриллэр. Манна даҕатан эттэххэ, билиити улууспутуттан эмиз ыччат делегацията форумга кыттыһыны ыла барар. Түгүһүнэн туһанан, кинилэргэ этиитилэри баҕарарыт. "Саха-Селигергэ"

Билиити армияга ытырдылар сааһаах эдэр дьон улахан аһаара хайдах эрэ гынан сулуусулааһа, "куоптут" кини дьон санаалаах. Бу хайысха салайааччыта Сава Михайлов: "Бүгүһүнү олоҕу сана саһаан эрэр эдэр дьон ортотутар армия буолла да "дедовщина", баһыттары, атаҕастабыл буолар дьин өйдөбүл үөскээн, олохсуйан хаалбыт. Билиити ол өйдөбүлү уларытыах тустаахпыт. Форумга бу эрэ хайысхага 16 саастарыттан ытырабыт, ону таһынан кыргыттар эмиз кыттыһыны ылыахтары сөп. Россия сөбүлүннүлэх күүстэрин, байыаннай-патриотическай



бэйэтин дьыалатын саһаан баһаалаах, аныгылыы өйдөөх-санаалаах эдэр бизнесменнэргэ туспа площадка үлэлиэ. Билиити кэмэ номуо үлэли-хамсыы да сылдьар предпринимателлэр кыттыһыны ылаһаа хааччааттаат. Форум "Ыччат предпринимательства" хайысхатын салайааччыта Роман Капитонов:

"Билиити предпринимателлэр бэйэ дьыалатын саһаалаах куруук солун санаалаах, кини быһааннаах буолаллар эрэри, бу эйгэр баар кытаанах тургутууну ааспаа аккаастаһаа угуһуу үгүс Төрөһүк буоларыт? Мин санаабар, эдэр дьонго наһаа быһыныктара, практической уопуттара суох буолан күчүмэргидэри кыайан тумнубаттар, элбэри билбэттэр, үгүс ыарахаттары көрсөллөр. Онтон бу форум сага саһаааччыларга ааны арыйыа, интэриэһиргир, ыарыратар түгүһүнэргэ толору харданы биэрэр."

Форум биир интэриэһинэй хайысхатынан "Наша армия" туспа площадка буолара саарбага суох

түмсүүлэр, казачество салайааччыларын, үлэһиттэрин кытары уопут атастаһытын таһынан манна эдэр дьонго бэйэни көмүскэнигэ куурустар ытыгылыахтара", - дьин санаатын үлэстэр.

Сылын аайы ытыгылар республикабыт эдэр сурналыыстарыгар

НА ФОРУМЕ ВЫБЕРУТ МИСС И МИСТЕР "САХАСЕЛИГЕР-2012"

В образовательном форуме "Саха-Селигер-2012" будет работать библиотека со специально подобранным фондом по всем шести тематическим сменам. Как сообщают в штабе культурно-развлекательной программы "Саха-Селигер-2012", планируется работа интернет-центра, а вечером молодежь может собираться в палаточном кинотеатре.

Помимо всего, ребята могут купаться в притоке реки Лены, организаторы дадут возможность кататься на байдарках и катамаранах. Лучшие преподаватели школ танцев будут обучать ребят по различным танцевальным направлениям, так как нр нор, рорринг, латино-американские, восточные танцы.

Ежедневно будут проходить спортивные игры, живые квесты, настольные и интеллектуальные игры. Также для желающих будет проходить обучение верховой езде. Несомненно, гвоздем станет общение в "неформальной обстановке", например, игра "Герка", песни у костра. А из командных игр будут пейнтбол и лазертаг. И в конце форума традиционно участники выберут Мисс и Мистера "Саха-Селигер-2012".

Источник: Якутия24

туһуламмыт "Медиатор" форум быһыы "Саха-Селигер" "Инфо-порт" дьин хайысхатын быһыытынан барыа. Манна дьиннээх профессионааллар, аныгы сурналыыстыка "кырдыаас бөрөлөрө" (блоггердар, сурыйааччылар, сценаристар, копирайтердар, спичрайтердар, рекламщиктар ода) кэлэн санаа үлэстэллэрэ, эдэр дьону уһуулаһа күүтүллэр.

Ону таһынан быһылы форум культурнай маассабай өттүнэн эмиз олус баай буолуо. Тренингтэн, лекцияттан ураты көгүл биризмэлэритэр ыччаттар илинни уонна да атын аныгылыы үнүсү алыбыгар үөрөннэхтэрэ, интеллектуальной оонньуулар, пейнтбол ода интэриэһинэй дьаһаллар ытыгылыахтара. Оон форум бары кыттааччыларыгар улахан этиитилэри баҕарарыт.

Наталия ПУХОВА

Специалист трибуна

БЫЛААННААХ ҮЛЭНИ ТЭРИЙЭБИТ



«Чабдик» санаторий-профилакторий.

Тыһыл уонна үлэ ветераннары, мань тэнэ инбэлииттэри санаторийынан хааччыһы үлэ хайдах былааннаах ыһтыларын билээр. Чурапчы улуун социальнай өттүнэн көмүскэллээх буолуу управлениетын инбэлииттэри кытта үлэ сүрүнүгүр специалистна Лилия Анатольевна Гоголеваһын көрсөттүм.

— 2012 сыл бастагы анарыгар Чурапчы улууттан 60 социальнай өттүнэн өйбүлгө наадыйар биэр дойдулаахтарбыт республикабыт иһигэр үлэһир араас санаторий-профилакторийдарга сыһыаммытара, реабилитационнай киһинэргэ эмгэммиттэра. Ол иһигэр 9 тыһыл ветераннара, 20 үлэ ветераннара, 31 инбэлииттэр, ол иһигэр 6 өр.

Тыһыл уонна үлэ ветераннара ордук сөбүлээн «Чабдик» уонна «Абырал» санаторийдарга, Дьокуускайдаагы реабилитационнай киһинэ, оттон инбэлииттэр «Күөх ыһтык» реабилитационнай киһинэ уонна Дьокуускай куоракка үлэһир Рихард Зорге аатынан уулуссага баар реабилитационнай киһинэ эмгэммиттэра.

литационнай киһинэ эмгэммиттэра баалаахтар. Инбэлиит орлорбут эмгэммиттэригэр Дьокуускайдаагы реабилитационнай киһинэ тэнэ, Нерюнгрига уонна Ньурбада аһыллыбыт реабилитационнай киһинэр ордук туһалаахтарын туһунан эмгэммиттэра орлорбут махтана ахталлара киһини үөрдэр. (Сыл иһиге анарыгар санаторийынан туһаны, киһинэргэ дороубуйаны тупсары ахсаана өссө албыс диир эрэ сатыһыт).

Лилия Анатольевна тэнэ бииһи республикабыт территориятыгар үлэһир реабилитационнай киһинэр, профилакторийдар ханна баал-

ларын, нэһилиһинэ хаһтык араатын сыһыаталларын туһулаһыттар, маньык диир хорулаата: «Бииһи ветераннарыт, инбэлииттэригэр сүрүнүгэр «Чабдик», «Абырал», «Күөх ыһтык» уонна Дьокуускайдаагы реабилитационнай киһинэргэ эмгэммиттэра, сыһыаналлар. (Сыһыанна таблицаһы көр).

Сыһыанна эмгэммиттэра эмгэммиттэра 18 хонука былаанналар. Эмгэммиттэра барааччылар тустаах эмгэммиттэра быраастарын анабыһынан санаторийы эмгэммиттэра реабилитационнай киһини талаллар. Манна сыһыаннар-эмгэммиттэра квота улахан дьонно икки сыһа биэрлэ, оттон орлорго сыһа аайы көрүллэр. Саха республикатын үлэ уонна социальнай сайдыы министирствота граффик быһыаһынан мизесталэри былааннаһыт. Ол кэмгэ тэнэ бииһэхэ улуустаагы управлениеларга туһааннаах ыһтылар калаллар. Санаторийынан ветераннарытын, инбэлииттэригэр хааччыһыта бииһи былааннаах үлэһи адыас эрдэттэн тэрийдэбит, квотара албыс ветераннарыт хап-



«Абырал» санаторий.

салларыгар күһүтэ үлэһиэбит. Профилакторий-санаторийынан эмгэммиттэра реабилитационнай киһинэр тустарынан толору информацияны маньык адырыһка калэн сыйыһи билсэххитин эмгэммиттэра сөт: Чурапчы нэһилиһе, Октябрьскай уулусса 17 а №-дээх дьытэ.

Лилия Анатольевна үтүс үлэһин үмүрү тутан, кыһас бириэмэ иһигэр туһалаах сонуну көрсөбүтүгэр, Чурапчыбыт дьонутар-сүрэгиттэра чопчу туһалаах үлэһин сүрүн хайыһаларын сырдаһыттар махтанаһыт.

Түгэһинэн туһунан, Лилия Анатольевна, мань тэнэ Чурапчытаагы социальнай харалта управлениетын үтүс сүрэхтэх үлэһиттэригэр үлэһиргэр-хамнастарыт сыйыһи, салгыы да дьоннугэр-сүрэгиттэра туһунан күһүтэ туруулаһаргытыгар, куруутун көрө-харайа, сүбэһи-амалы, көрө, сырдыкка угуһа сыһыаргытыгар баһараһыт.

Оттон бу ыһтыһы ааһыт тыһыл уонна үлэ ветераннара, дороубуйаны тупсарыһы баалаах инбэлииттэр санаторийдар уонна реабилитационнай киһинэр өгөлөрүтэ бириэмэтигэр сөтөхтүк туһанаргытыгар, эрдэттэн былааннаһыт. Чурапчытаагы социальнай харалта управлениетын кытта ыһа сыйыһи туһулаһыттар ыһыраһыт.

Лилия ПОПОВА.

№	Санаторийдар ааттара	Адырыһа	Телефоннара
1	«Абырал» санаторий	Дьокуускай куорат, ул. Сергеевское шоссе, 11 км, 1	8(4112) 36-93-39, 36-86-03
2	«Чабдик» санаторий-профилакторий	Дьокуускай куорат, Сергеевское шоссе, 12, к 14	36-93-39
3	Инбэлииттэр уонна ветераннар республикатаагы реабилитационнай киһинэ	Дьокуускай куорат, Рихард Зорге уулусса, 2	8(4112) 44-93-21, 44-93-14
4	«Күөх ыһтык» — инбэлиит өбөлгөр уонна инбэлииттэр улуустар икки ардыларынаагы реабилитационнай киһинэ	Амма улууһа, Бөтүн нэһилиһе, Чапаев уулусса, 67	
5	«Хоту» санаторий-профилакторий	Дьокуускай куорат, П. Алексеев уулусса, 89	8(4112) 432-880

Чөл олох

НАРКОМАНИЯ

Наркомания идрэһнээх проблемата киһи-аймагы аймааһыга өр буолла. Саха сиригэр наркомания ордук промьышленнай куораттарга тарҕаммыт, оттон тыа сирин улуустарыгар намыһах.

Бу көрдөрүү 100 тыһ. киһи ахсааныгар таһаардахха, 2010 с. Россияда 18,7 буолуһуна, Саха сиригэр — 9,7. Саха сиригэр наркомания диир диагноһынан 2011 сыл түмүгэ көрдөрүһүнэн, барыта 974 киһи тулар. Учуокка ыһтылар киһи ахсаана сыһа аайы үрдээн иһэр. Үгүстэра 18-30 дьэри саастаах эдэр дьон бастагы мизестэра оһыйнай наркоманнар — 35,9%, иккис мизестэра — полинаркомания, ол эмгэммиттэра хас да наркотиктигэр туттааччылар, үһүс мизестэра — көлөһүнүтэн тутуруктаах наркоманнар туларлар.

Ыччаттар наркоманияга хайдах сутуллалларыт? Үөртүн көрдөрүһүнэн, сутуллуу биричиһинэлэра маньыһтар: наркотик дьыһытын билэ сатааһын — 44%, атын дьонно үтүктүү — 17%, тулаһыт дьон сабыдыалытара — 15%. Наркоманнар биэр саастылаахтарыт, сааһын ситэ иһик оһолору бэйэлэригэр чуһаһата сатыһыларын бэлиэтир наадалаах.

Наркотик диир греческэйдии «Өлүү» диир суолтаах. Наркотическай сред-

стволарга киһи өйө-санаата, этэ-хаана түргэһин үөртэнэр, киһинэро суох сатамат буолар. Киһи мэйиитигэр наастарыһыта киһинэ диир баар эбит. Арыһыттар да, наркоманнар да онно албыһыталлар. Киһи наркотик кулутугар кубулуй-

иһэр. Синтетическай наркотиктарга ыһтыларыт түргэһин барар. Саастарын ситэ иһик оһолор наркотиктигэр 2-3 төгүл ыһты киһини тэнэ хайы-үйэ үөртэнэхтэрин сөт. Наркотиктары боруобалааһынга маньык утаа маньык түгэһинэр

пийын уратыта албыс. Оро бу сааһыгар тулаһытэра, доһоттор сабыдыалларыт түргэһин киһинэро, туох эрэ хааччахтанары боруобалаан көрүөн баһара күүһүрэр. Бу кэмгэ дьыт кэргэн оһол сабыдыала хаһаангытааһыт даһы улахан буолуохтаах.

Наркотиктар организмга дьыһыттарыт ыһан көрүөххэ бастатан туран, наркотик киһи киһириһиэй системаны урусулаһыт, киһи өйүн-санаатын кэһинэрэр, тугу да өйдөөбөт, умнуган оһоллор. Тыһыл орган, сүрэх үлэһин мэлтөтөр, тыһылардыт кэһинэрэр. Организм кэһини олус түргэһин, 30-40 саастаах наркоман кырдыаһа киһинэро кубулуйар. Киһинэр ортолору

гар олүү-сүтүү албыс. Сордохтор өй-төй сыһыан быһылааннарга түбэһи, сордохтор бэйэлэригэр тийиһи, сордохтор араас ыһылартан өлөллөр. Үгүстэра кирдээх спириттэн эмгэммиттэра тыһыт иһигэриһиһиһи, тыһыт орган уонна сүрэх мэлтөөһүнүтэн, ВИЧ-инфекциһтан, доһаны улаатыннарарыттан суорума су-

оллаллар.

Наркоманнар орто саастара (үйэлэра) 40 сылтан ордуһа. Өскөтүн киһи эдэр сыһыан наркоманиянан ыһыттар, дьыт-уот тэриһиһи, ыһа буоларга дулуспат. Ол оннугар төрөһүттарин бэлэмгэр олорор. Сордохсуһуу, үлэ-көһөккэ сыһыт — наркоман оһолун сүрүн көстүүлэра. Наркоман төрөһүттэра бэйэлэрин оһолоругар көмөт буоргуһу оһоллор — оһоллору мэлтэх өйдөөх, иһинэс буолаллар. Хат кэмнэригэр наркотиктарыт туһаммыт иһилэр оһоллорун сүһүрдэллэр. Киһинэртэн төрөһүт оһолор аһыах чаас буолаат, туһаныһыт эмгэммиттэра тохтоһунар наркоманга маарыһыт тыһылааналлар: тартараллар, сүрэхтэрин үлэһи мэлтүүр, хааннарын баттааһыта түһэр.

Наркоманияны эмгэммиттэра төһөнэн эрдэ саһаллар да, көмөтө оһолон улаатар. Куһаһан дьыһытэра эмгэммиттэра сэрэтэр биллэн тулар чэпчэки. Наркомания диир ыһыт тустаах биэр эрэ киһи алдырхайа буолбатах, бүтүн уруу-аймаһа, аймаһа-билэ дьонун алдырхайа.

Л.Н. КОРНИЛОВА,
улуустаагы киһи баһыһа
наркологическай
кабинетын фелдшери



